

บทที่ 4

ความสัมพันธ์อาสาสมัครคุมประพฤติกับการควบคุมสังคม

บทบาทในการคุมประพฤติ

ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มีบัญญัติให้อำนาจแก่ศาลในการเป็นผู้พิจารณาพิพากษา กำหนดเงื่อนไขในการคุมประพฤติ หรือลงโทษที่รอไว้แก่ผู้ถูกคุมประพฤติ กรณีผิดเงื่อนไข หรือรวมโทษที่รอหรือกำหนดโทษ กรณีกระทำความผิดซ้ำใหม่ หรือให้พ้นการคุมประพฤติ โดยเฉพาะมาตรา 56 เป็นการให้อำนาจคุมประพฤติ ซึ่งเป็นอำนาจบัญญัติไว้ชัดเจนในกฎหมาย เพื่อเป็นการกำหนดแบบแผนการประพฤติปฏิบัติไว้ให้คนปฏิบัติตามแล้ว¹ เพื่อควบคุมสังคมอันเป็นที่มาของทัณฑ์สถาน (Norms) ที่เป็นตัวคอยควบคุม โดยมีวัตถุประสงค์เป็นการบังคับใช้ (Sanction) ในวิธีของการลงโทษ (Punishment)² ค่ายเหตุนั้นเป็นผู้กระทำการละเมิด หรือฝ่าฝืนที่สถานนั้นเอง โดยพนักงานคุมประพฤติผู้เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการดูแลโดยกระบวนการและวิธีการควบคุมอย่างเป็นทางการ (formal) คือเป็นไปตามกฎหมายบ้านเมือง และในสังคมที่เจริญทางวัตถุมาก ความห่างเหินจากการสัมพันธ์กันก็จะมีมากขึ้นจนไม่อาจใช้การควบคุมอย่างไม่เป็นทางการ (informal)³ ได้แล้ว ก็จะต้องใช้การควบคุมอย่างเป็นทางการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 56 - 58 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532

² อานนท์ อากาภิรม, สังคมวิทยา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองวิทย์, 2516),
หน้า 72.

³ อรงค์ เสียงประชา, สังคมวิทยา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร, 2528),
หน้า 84.

ในรหัสสถานที่เป็นกฎหมาย ซึ่งเป็นกฎหมายของบ้านเมืองเป็นการควบคุมในกลุ่มทุติยภูมิ (Secondary Group) ที่เป็นไปแบบทางการแล้ว เช่น สังคมเมือง เป็นคน และสอดคล้องกับหลักการของการคุมประพฤติที่ชี้แจงหลักของการทฤษฎีความรู้และเหตุผล ทฤษฎีการให้การศึกษาใหม่ และทฤษฎีใช้อำนาจบังคับให้คงปฏิบัติตาม ซึ่งอำนาจนี้ย่อมมีอยู่โดยชอบธรรมจากศาลอยู่แล้ว

อำนาจในการคุมประพฤติ

การคุมประพฤติโดยพนักงานคุมประพฤติ⁴ ย่อมจะเป็นการใช้อำนาจในการบังคับให้สมาชิกหรือคนในสังคมนั้น ต้องยอมรับและทำตามข้อกำหนดอันเป็นรหัสสถานของสังคมนั้น ๆ ตามที่ใ้กำหนดและวางไว้แล้ว หรือมีอยู่อย่างชัดเจนแล้ว ซึ่งผู้ฝ่าฝืนจะต้องถูกลงโทษตามกฎหมายอาญา หากศาลมิได้พิพากษาให้ใช้คุมประพฤติ และรับการคุมประพฤติ หากศาลพิจารณาเห็นว่าเหมาะสมที่จะดูแลตนเองให้กลับตนเป็นคนดีต่อไป

จากบทบาทของพนักงานคุมประพฤติที่คงปฏิบัติหน้าที่ โดยผ่านการใช้อำนาจอันชอบธรรมแล้วนั้น หลักการมาตรา 56 จึงเป็นหลักการแห่งการควบคุมสังคม (Social Control) เพราะสังคมมีมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันพึ่งพาอาศัยกัน (Mutual dependencies) ที่จะต้องมีองค์การบังคับให้สังคมเป็นระเบียบตามกฎหมาย ตามขอบเขตที่กำหนดให้เข้าใจร่วมกันในกฎเกณฑ์ของปฏิบัติ ตามไว้แล้ว คือกฎหมายที่เรียกว่าระเบียบบรรทัดฐาน (normative order)⁵ หรือรหัสสถาน (Norms) พนักงานคุมประพฤติจึงทำหน้าที่ในการควบคุมสังคมด้วย การควบคุมสอดส่องให้สมาชิกประพฤติปฏิบัติตนตามเงื่อนไขที่ใ้รับการกำหนดไว้แล้วอย่างเคร่งครัด และป้องกันมิให้พฤติกรรมอันเบี่ยงเบนฝ่าฝืนรหัสสถานสังคมเกิดขึ้นด้วย

⁴คูพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมความประพฤติ พ.ศ.2522, มาตรา 4 และ

มาตรา 12 - 15

⁵สุพัทรา สุภาพ, สังคมวิทยา (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2516),

หน้า 9.

การเป็นผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ

อาสาสมัครคุมประพฤติผู้มีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติในการควบคุมและสอดส่อง⁶ ผู้ถูกคุมประพฤติพร้อมทั้งเขียนรายงานผลการสอดส่องให้พนักงานคุมประพฤติกทราบ และโดยที่ใคร่รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่อาสาสมัครคุมประพฤติ ก็ย่อมถือว่าได้ทำหน้าที่ของการควบคุมป้องกันพฤติกรรมของสมาชิกมิให้เกิดการฝ่าฝืนผิดเงื่อนไขเป็นการควบคุมสังคม (Social Control)

การเป็นผู้นำชุมชนควบคุมสังคม

โดยที่อาสาสมัครคุมประพฤติเป็นผู้ที่อยู่ประจำในชุมชน ได้รับการยอมรับนับถือเป็นผู้นำในชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกแต่งตั้ง อบรมหลักสูตรการคุมประพฤติมาแล้วนั้น อาสาสมัครจึงนับว่ามีบทบาทในการกระตุ้นเตือนชักนำให้คนในสังคมชุมชนนั้น ๆ ร่วมมือกันควบคุมสังคม ร่วมมือกันควบคุมพฤติกรรมโคอันละเมิดหรือจะฝ่าฝืนรหัสฐานของสังคมที่ได้อบรมไว้เป็นแนวทางไว้แล้ว ให้ปฏิบัติตาม ซึ่งรหัสฐานย่อมหมายถึงได้ถึงกฎเกณฑ์อื่น ๆ นอกเหนือจากกฎหมายด้วย ได้แก่ ประเพณี (Customs) พิธีกรรม (Rituals) ฯลฯ

และจากการที่อาสาสมัครคุมประพฤติเป็นผู้ที่ได้อยู่ในชุมชนนั้น ๆ เป็นเวลานานมาแล้ว การรับรู้เข้าใจปัญหา เข้าใจโครงสร้าง ความต้องการ และรหัสฐานของสังคมชุมชนนั้น ๆ ได้ดีอยู่แล้ว การได้รับการอบรมตามหลักสูตรการคุมประพฤติ ก็พอจะทราบถึงกระบวนการทางพฤติกรรม กฎหมายพอที่จะชี้แจง ทักต้อประสาน เชื่อมโยงศาลกับประชาชนได้เป็นอย่างดีอยู่แล้ว การทำหน้าที่ที่ได้จากการเรียนรู้ดังกล่าว ย่อมชักนำกระตุ้นให้ชุมชนนั้น ๆ ตื่นตัวมีส่วนในการควบคุมสังคมในชุมชนนั้น ๆ ได้ โดยอาสาสมัคร อาจเป็นตัวอย่างแห่งพฤติกรรม การทำความดี ให้คนในสังคมช่วยกันควบคุมตนเองให้ไม่เสียก่อนแล้วก็ไม่จำต้องพึ่งพาอาศัยกลไก หรือการควบคุมสังคมใด ๆ

⁶ คุุ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยอาสาสมัครคุมประพฤติ พ.ศ. 2528, ข้อ 9

⁷ วัณญ์ พรหมอยู่, ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมไทย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ โอเคียนส์โตร์, 2526), หน้า 20.

จากใครอีก อาสาสมัครคุมประพฤติควบคุมสังคมได้แบบไม่เป็นทางการ (informal) ควบคุมอย่างสังคม เครือญาติ ฉันทพี่น้อง ไซกอลโกทางวัฒนธรรมในการควบคุม เชิญชวนให้รวมใจ รวมแรง รวมกลุ่มกันในชุมชน ก็จะสามารถควบคุมพฤติกรรมได้ที่จะฝ่าฝืนรหัสสถานสังคมอันเป็น การเบี่ยงเบนไปจากปกติโตดีกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งใช้การควบคุมแบบเป็นทางการ (formal) ซึ่งจะควบคุมได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น เพราะคนในชุมชนนั้นจะยอมรับปฏิบัติตามกฎเกณฑ์รหัสสถาน ที่เป็นธรรมเนียมประเพณีรับรู้นานก่อนแล้ว เมื่อกฎหมายบัญญัติออกมาผู้คนก็อาจจะรับรู้เพียงว่า ใ้ปฏิบัติตามธรรมเนียมจารีตเท่านั้น แต่กฎหมายก็นำจารีตประเพณีมาบัญญัติไว้ คนจึงไม่กระทำผิด กฎหมายในสิ่งนั้น ๆ

สถาบันกับการควบคุมสังคม

บุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร สถาบันมีบทบาทที่ช่วยในการควบคุมสังคม (Social Control) ใ้ด้วยกันทั้งสิ้น และมีประสิทธิภาพอีกด้วย

1. ชุมกิจเอกชน⁸ มีความพร้อมในค่านิยมทรัพย์ ความรู้ เทคนิคอยู่แล้ว พนักงาน ในความดูแลมีอยู่มากมาย แต่ละหน่วยงานควบคุมสังคมกำหนดวางระเบียบพฤติกรรมใหม่ปฏิบัติตาม วยการให้รางวัล (Reward) และลงโทษ (Punishment) ทอพนักงานใ้เมื่อทำงาน ื่อสัตย์ ซยัน ออกทน มีคุณธรรม เป็นคนดี ก็ให้รางวัลด้วยค่าชม หรือเป็นเกียรติยศ เงินทอง เป็นโบนัส หรือเงินชอชแทนก็ใ้ ดังนั้นจะเป็นตัวอย่างชักนำใ้ทางที่ใ้ช่วยใ้คนรู้จักการควบคุม ตนเองใ้มาก ๆ ขึ้นอย่างกว้างขวางทั่วไป

2. กฎหมาย หมายถึงข้อบังคับซึ่งรัฐบัญญัติใ้ใ้ประชาชนปฏิบัติตาม ถ้าใ้ใ้ฝ่าฝืน จะต้องใ้รับโทษ⁹ โดยเฉพาะใ้ในการควบคุมสังคมนั้นเป็นกฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ใ้ว่ากระทำกรอย่างใ้เป็นความผิด และจะมีกรบังคับใ้ช้ใ้ใ้กระทำผิดมาลงโทษ หากเกิดการกระทำผิด โดยมีผู้จัดการลงโทษและกระบวนการลงโทษ วยเหตุใ้กฎหมายอาญา

⁸อรรถ ชูประภัง, การบริหารงานยุติธรรม (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช, 2533), หน้า 26

⁹พิชญ์ สพิพันธ์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (พระนคร : มงคลการพิมพ์, 2509), หน้า 14.

กำหนดความคิดไว้เป็นการเฉพาะชัด เจนแน่นอนว่าพฤติกรรมใดถือเป็นอาชญากรรมเมื่อมีการกระทำ
 ใดขึ้น ทุกคนต้องรับผิดชอบต่อความคิดทางอาญาที่ตนเองก่อขึ้น และมีสภาพบังคับ มีการลงโทษ
 ผู้กระทำผิด อันเป็นลักษณะพิเศษของกฎหมายอาญาที่เป็นรูปแบบหนึ่งของการควบคุมสังคม คอยบังคับ
 ให้ทุกคนควบคุมตนเองมิให้ประพฤติไปในทางทำลายสังคม ละเมิดระเบียบของสังคม และกฎหมาย
 อาญาจะควบคุมสังคมได้อย่างสัมฤทธิ์ผล จะต้องมีการบังคับใช้ลงโทษผู้กระทำผิดตามควรแก่การ
 กระทำความคิดอย่างเป็นธรรมดาเหมือนกันทุกคนแล้ว กฎหมายก็จะเป็นมาตรการควบคุมก่อให้เกิด
 ความสงบสันติสุขพิทักษ์เสรีภาพส่วนบุคคลให้คงอยู่ได้ในสังคม

3. ประเพณี เป็นสิ่งที่ยึดถือร่วมกันของกลุ่มชน เกิดจากความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือ
 มนุษย์ มีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางอารมณ์ ประเพณีเป็นสิ่งบอกคุณธรรม ความเจริญของชนหมู่หนึ่ง¹⁰
 การรักษาไว้ซึ่งประเพณีด้วยความมั่นคงของกลุ่มหรือชุมชนนั้น ย่อมเป็นการควบคุมสังคมได้อีกทางหนึ่ง
 เพราะประเพณีคอยควบคุมพฤติกรรมของคนให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้พันเป็นอันหนึ่ง
 อันเดียวกัน อยู่ในระเบียบวินัย คุ้นงานความดี ผู้ไม่ยอมปฏิบัติตามประเพณีอันดีของกลุ่ม ย่อมถือเป็น
 ปฏิปักษ์ต่อกลุ่ม กลุ่มคนหรือชุมชนนั้นย่อมจะมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม โดยประเพณีจะคอย
 กำกับควบคุมพฤติกรรมให้อยู่ในแนวทางปฏิบัติอันเดียวกันของชุมชนนั้น

4. รัฐบาล การควบคุมสังคมโดยรัฐบาลนั้นถือเป็นหน้าที่หลักในการบริหารประเทศชาติ
 เพื่อสร้างความสงบสุข ปลอดภัยให้แก่ชนในชาติ รัฐบาลแสดงบทบาทได้ด้วยการออกกฎหมายแก้ไข
 กฎหมายเพื่อควบคุมพฤติกรรมของคนในรัฐ และที่สำคัญคือการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังโดยผ่าน
 สถาบันยุติธรรม เข้มงวดกวาดขันในการบังคับใช้กฎหมาย

กลุ่มสังคม สถาบัน องค์กร หรือคณะบุคคลต่าง ๆ ทั้งในส่วนที่เป็นภาครัฐหรือเอกชน
 อาสาสมัครคุมประพฤติยอมเป็นผู้มีบทบาท (Roles) ตำแหน่งหรือสถานภาพ (Status)
 อยู่ในหน่วยสังคมนั้นไ้อยู่แล้ว และยังมีบทบาทในสถานภาพ อาสาสมัครคุมประพฤติได้อีกด้วยหากได้
 รับการคัดเลือกและแต่งตั้ง เพราะอาสาสมัครคุมประพฤติก็คือประชาชนที่ได้รับการเปิดช่องโอกาส
 เข้ามามีทำหน้าที่คุมประพฤติตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์หลักของโครงการอาสาสมัครคุมประพฤติ

¹⁰ พูนพิสมัย คีตกุล, ม.จ.หญิง, ประเพณีไทย (กรุงเทพฯ : บำรุงบุณกุลกิจ, 2510),
 หน้า 1 - 2,

ระหว่างพฤติกรรม และจากการที่อาสาสมัครเป็นผู้เข้าร่วมอยู่ในกลุ่มสังคม องค์กรณ์นั้น ๆ ทั้งกลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) หรือกลุ่มทุติยภูมิ (Secondary Group)¹¹ ก็ย่อมที่จะแสดงบทบาทในการควบคุมสังคมนั้นได้ด้วยการกำหนดบทบาทของสมาชิกในกลุ่มนั้น ๆ ให้ปฏิบัติหน้าที่ไปตามความรับผิดชอบตามตำแหน่งของแต่ละคน สร้างจุดมุ่งหมาย ร่วมมือกันในกลุ่มนั้น ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การอยู่รวมในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อย และดำเนินการวางกลาตักเตือนให้สมาชิกนั้น ยอมรับปฏิบัติหน้าที่ตามความคาดหวังในสถานภาพของสมาชิกนั้น และไม่ฝ่าฝืนคำสั่งของสังคมนั้น ๆ ซึ่งเมื่อคนในสังคมนั้นปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่คาดหวัง (expected role) แล้วสังคมก็จะเกิดความเป็นระเบียบ (Social order) คือ ใหญ่เป็นนายจ้าง หัวหน้างาน เสมียนพนักงาน ทหาร ตำรวจ นักศึกษา อาจารย์ ฯลฯ ต่างทำหน้าที่ของตนไปตามกฎระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่วางไว้แล้ว ตามการควบคุมทางกระบวนการเรียนรู้ระเบียบทางสังคม (Socialization) และการมีบังคับทางสังคม (Social pressure)¹² หรืออิทธิพลของกลุ่มให้สมาชิกปฏิบัติตามให้สังคมเกิดความเรียบร้อย

กลุ่มอาสาสมัคร (Voluntary associations)

เป็นการรวมกลุ่มแบบทุติยภูมิที่มีบทบาทเป้าหมายแนวทางร่วมกัน รวมทั้งกำหนดวิถีการรวมกลุ่ม ให้เกิดแรงจูงใจ กระตุ้นเตือนให้เกิดสำนึกการควบคุมตนเอง (Self Control) ในแต่ละคน และรวมถึงการให้เกิดการควบคุมสังคม (Social Control) ใดต่อไปอีกด้วย ซึ่งหากแต่ละคนสามารถควบคุมตนเองเป็นการควบคุมภายในได้แล้ว การควบคุมจากภายนอกหรือควบคุมสังคมโดยวิธีอื่นก็อาจจะไม่ต้องการควบคุมเลย เช่น กลุ่มต่อต้านอาชญากรรม กลุ่มต่อต้านยาเสพติด เป็นต้น

¹¹บุญเคิม พันธอม, สังคมวิทยา มานุษยวิทยา (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บูรพาสาส์น, 2528), หน้า 74 - 83

¹²สัญญา สัญญาวิวัฒน์, หลักสังคมวิทยา (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 155

ความสำคัญของอาสาสมัครคุมประพฤติ

จากการที่ได้ศึกษาแล้วนั้น พนักงานคุมประพฤติในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีอำนาจหน้าที่ในการคุมประพฤติอันเป็นบทบาทของการควบคุมสังคมให้ผู้ถูกคุมประพฤติปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อกำหนดแห่งกฎหมาย อันเป็นการควบคุมแบบเป็นทางการ แต่การควบคุมสังคมยังไม่เป็นการเพียงพอ เพราะเหตุที่บุคคลากรอื่นเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมีน้อยไม่เพียงพอต่อปริมาณงาน จำนวนผู้ที่ถูกคุมความประพฤติ ในการที่จะควบคุมดูแลสอดส่องให้ปฏิบัติตามตามเงื่อนไขได้อย่างเคร่งครัด และโดยตลอดทั่วถึง ซึ่งพนักงานคุมประเวติยังมีไม่ทั่วถึงในทุก ๆ จังหวัด และการควบคุมสังคมแบบเป็นทางการนั้น ยังไม่อาจควบคุมได้อย่างตรงเป้าหมาย เข้าถึงสาเหตุหรือก่อให้เกิดการฝ่าฝืนปทัสสถาน ทั้งนี้พนักงานของรัฐมีชีอยู่ประจำในชุมชนพื้นที่นั้น ๆ การจะเข้าไปถึงชุมชน กว่าจะทำความเข้าใจกับชุมชนสังคมนั้น หรือความวางใจในการร่วมมือร่วมใจดำเนินการได้นั้น ย่อมมีประสิทธิภาพน้อยกว่า การควบคุมแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งคนในชุมชนนั้น สังคมนั้น ควบคุมกันเอง และอาสาสมัครคุมประพฤติ ในฐานะที่เข้ามาเป็นผู้ช่วยเหลือพนักงานคุมประพฤติ ก็ย่อมที่จะมีบทบาทในฐานะเป็นการควบคุมสังคมด้วย และสามารถควบคุมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากด้วย เพราะเป็นพื้นฐานคานกลาง และควบคุมฐานคานกลางด้วยกันเอง อาสาสมัครคุมประพฤติจึงมีความสำคัญ และจำเป็นที่จะต้องเข้ามาช่วยเหลือพนักงานคุมประพฤติในการควบคุมสังคม ทั้งในด้านของการเพิ่มจำนวนบุคลากรในการทำหน้าที่ควบคุม และการปฏิบัติตามเป็นตัวอย่าง ชักนำ กระตุ้นเตือนแรงกล้าในชุมชนสังคมนั้น ให้ปฏิบัติตามตามแนวทางที่โดยยอมรับกันแล้วว่าเหมาะสมถูกต้อง และเห็นดีแล้ว

อย่างไรก็ตามในสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปในทางความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น สังคมสลับซับซ้อนมากขึ้น สังคมขยายใหญ่เปลี่ยนแปลงมากขึ้น สมาชิกของสังคมหนึ่งอาจเปลี่ยนอพยพย้ายถิ่นไปอยู่ในอีกสังคมหนึ่ง หรือมีการติดต่อไปมาหาสู่กันมากขึ้น การควบคุมแบบเป็นทางการโดยวิธีการบังคับใช้อาศัยกฎหมายที่บัญญัติกำหนดปทัสสถานไว้เป็นการแพร่หลายจะจ่ายต่อการควบคุมโดยอาจออกกฎหมายกำหนดกฎหมายบังคับให้สังคมพัฒนาไปในแนวทางที่ถูกต้องได้ก็ตาม แต่การที่จะปฏิบัติตามให้อยู่ในความเรียบร้อยตามปทัสสถาน ไม่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมจะเป็นแนวทางที่ถูกต้องมากกว่า ดังนั้น การประสานกันระหว่างการควบคุมแบบเป็นทางการ โดยพนักงานคุมประเวติกับการควบคุมแบบไม่เป็นทางการ โดยอาสาสมัครคุมประพฤติในการควบคุมสังคม โดยจัดรูปแบบระบบให้สอดคล้องกัน เพื่อประสิทธิภาพในการควบคุมสังคมให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น

การกระตุ้นสำนึกของอาสาสมัคร

ในรูปแบบของการควบคุมสังคมดังที่กล่าวแล้วนั้น อาสาสมัครคุมประพฤติในฐานะที่มีบทบาทในการควบคุมสังคมด้วยนั้น ทั้งโดยหน้าที่ทั่วไปและหน้าที่ตามที่ไ้รับแต่งตั้งในการคุมประพฤติ และการจะควบคุมให้สังคมนั้นยอมรับปฏิบัติในแนวทางแห่งปทัสถานกฎระเบียบของชุมชนนั้น ก็จะต้องเป็นตัวแทนแบบ เป็นตัวอย่างปฏิบัติให้ผู้อื่นในสังคมได้เห็นเป็นตัวอย่างควย เช่น การไม่สูบบุหรี่ การงดการดื่มเหล้า การฟังเทศน์ฟังธรรม ร่วมพิธีกรรมทางศาสนา ฯลฯ ให้เห็นเป็นแบบอย่างที่ดีก็จะเป็นแรงกระตุ้นตึงคุดใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามได้มากขึ้น และหากข้อกำหนดกฎเกณฑ์ปทัสถานใดไม่มีในชุมชนนั้น ยังไม่มีแนวทางแห่งการควบคุมความประพฤติปฏิบัติ อาสาสมัครก็อาจร่วมกันสร้างขึ้นในสังคมนั้น ๆ ได้ เช่น การงดสูบบุหรี่ การงดดื่มสุรา หรือการให้รวมมาเพื่อสวดภาวนาในทุก ๆ วันพระ ก็สร้างขึ้นได้ หากเห็นว่าข้อปฏิบัตินั้นเป็นสิ่งที่ดีและยอมรับปฏิบัติตามกันได้ ก็เป็นการควบคุมสังคมได้อย่างดีเช่นกัน ดังนั้นควยเหตุที่ควรจะเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นสำนึกให้สมาชิกสังคมร่วมมือกันควบคุมตนเอง และควบคุมสังคมด้วยแล้ว เนื้อหาหลักสูตรการอบรมอาสาสมัครจึงควรเพิ่มเนื้อหาในเรื่องของสังคมวิทยา ศิลปกรรม จริยธรรม ในอาสาสมัครได้เข้าใจและเรียนรู้ถึงการเป็นผู้ทำหน้าที่ควบคุมสังคมด้วย ก็จะทำให้สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อยได้อย่างแท้จริง รวมถึงอาสาสมัครเผยแพร่ความรู้ของตนให้ชุมชนสังคมนั้นรับรู้ได้ควย ก็จะช่วยให้การควบคุมสังคมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

อาสาสมัครคุมประพฤติกับแนวทางการควบคุมสังคม

1. อุดมการณ์และภาวะผู้นำ

อุดมการณ์ (Ideology) คือระบบของความคิดที่มีแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

อุดมการณ์เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม กำหนดขึ้นในสถาบันใดในสังคมก็ถือเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ที่จะต้องเคารพศรัทธา อาจจะมีการลงโทษในรูปแบบต่าง ๆ หากผู้นั้นไม่เชื่อถือในอุดมการณ์

อุดมการณ์เป็น เครื่องมืออย่างหนึ่งของการแก้ปัญหาของสถาบันหรือของการอยู่ร่วมกัน

ภาวะผู้นำ (Leadership)

คือบุคลิกภาพของบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่เหมาะสมแก่การนำผู้อื่นในสถานการณ์หนึ่งสถานการณ์ใด เป็นคุณลักษณะพิเศษเฉพาะบุคคลและยอมมีอิทธิพลต่อผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นต้องยอมปฏิบัติตาม

อาสาสมัครคุมประพฤติโดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำในชุมชน หรือได้รับการยอมรับจากชุมชนนั้น ย่อมจะเป็นผู้ชักชวนให้คนในสังคมนั้นมีอุดมการณ์ตรงกัน ในการที่จะกระทำการเพื่อแก้ปัญหาของสังคม ความคุมสังคมให้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองคืออยู่รวมสังคม เคารพกฎหมาย สร้างความเรียบร้อยในสังคมได้ เป็นอย่างดี เช่น การร่วมมือกันในการระงับป้องกันอาชญากรรมในชุมชนนั้น ก็ย่อมที่จะใช้ความเป็นผู้นำให้เกิดการร่วมมือกันได้ และรวมถึงอาสาสมัครที่เป็นผู้นำกำหนดเป้าหมาย แนวทางปฏิบัติการ ความคุมสังคม การเป็นตัวอย่างที่ดี ไม่เล่นการพนัน ไม่ดื่มสุรา มีระเบียบวินัย ก็เป็นการควบคุมสังคม ใดทางหนึ่ง

2. ศิลปะวัฒนธรรม

เป็นแนวทางหนึ่งในการควบคุมสังคม โดยอาสาสมัครคุมประพฤติเป็นผู้นำในการจัดกลุ่ม กิจกรรม เพื่อให้สมาชิกสังคมนั้นร่วมกันกิจกรรมอื่นจะเป็นทางให้เกิดการร่วมมือในการควบคุมสังคมใด ต่อไป เช่น จัดกลุ่มนำวรรณกรรมในทางสร้างสรรค์ สร้างสังคมให้สงบเรียบร้อย มีระเบียบวินัย มาอ่านให้ฟังเป็นประจำ หรือให้เด็กหรือเยาวชนช่วยกันทำสัรวัด โรงเรียน วาดรูป ทำงานด้าน ศิลปะ เพื่อชักนำให้เกิดการรวมกลุ่ม มีจิตใจอ่อนโยน ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ไม่ไปประพฤติ ปฏิบัติในทางฝ่าฝืนสังคม หรือเบี่ยงเบนสร้างปัญหาสังคม หรือจัดให้มีการวิ่งแข่ง เล่นดนตรี ในวาระที่เหมาะสมในช่วงเทศกาล ให้สมาชิกในสังคมได้แสดงออกเพื่อชักจูงจิตใจให้อ่อนโยน คุ้มภัยอันตราย เป็นต้น ก็จะเป็นการสร้างแนวทางให้เกิดการชักนำกระตุ้นเตือนให้รับผิดชอบร่วมกัน ความคุมสังคมของตนได้

3. การนัดหมาย อาสาสมัครคุมประพฤติเชิญชวนให้สังคมนั้น ร่วมกันทำกิจกรรม ต่าง ๆ เพื่อการพักผ่อน ย้อนคลายให้เกิดความรื่นรมย์ และสวดเทรกกุณธรรม ความรู้ สำนึก ความรับผิดชอบ ศิลธรรมจรยา ระเบียบวินัย ให้สนใจในการอยู่ร่วมกันเพื่อการควบคุมสังคมต่อไป

4. กิจกรรมศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี

ในสังคมปัจจุบันแม้ว่าคนจะห่างวัดก็ตาม แต่ด้วยเหตุที่พิธีกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศาสนา ต่างก็เป็นแหล่งสถานเพื่อการควบคุมสังคมในแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

โดยกิจกรรมที่เป็นชมเชยธรรมเนียม ประเพณีนั้น เข้ามามีบทบาทในการควบคุมสังคม อาสาสมัคร
 คุมประพฤติเข้าร่วมมือ ชักนำในกิจกรรมนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี เพราะชมเชยธรรมเนียม ประเพณีนั้น
 เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวผูกพันสร้างความเชื่อดีให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข สอนให้เป็นคนดี
 และในส่วนของศาสนาพุทธนั้น หลักแห่งพระพุทธศาสนาในเรื่องอริยสัจ 4 นั้น อัมมิ ทุกข์ สมุทัย
 นิโรธ มรรค¹³ นั้น เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้คนในสังคมควบคุมตนเอง และควบคุมสังคมได้โดย
 มุ่งสอนให้รู้จักประพฤติแต่ในแนวทางที่ถูกของชอบธรรม เป็นการควบคุมจิตใจให้เป็นคนดี มีคุณธรรม
 สังคมนั้น ก็จะไม่เกิดปัญหา กิจกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคมได้ทั้งสิ้น โดย
 อาสาสมัครคุมประพฤติจะต้องทำหน้าที่รวมมือ และกระตุ้นเตือนให้เกิดสำนึกอีกด้วย จึงจะบังเกิดผล

อาสาสมัครคุมประพฤติ มีบทบาทในการควบคุมสังคมได้ทั้งในการควบคุมแบบเป็นทางการ
 ในงานคุมประพฤติในฐานะผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติด้วยวิธีการควบคุมที่เป็นแบบมีกฎเกณฑ์ระเบียบ
 ขอบังคับวางไว้¹⁴ และในแบบไม่เป็นทางการอย่างฉันทภูมิตที่พี่น้องด้วยวิธีการที่อาศัยการอบรมสั่งสอน
 เรียนรู้มาเป็นเวลานาน โดยทั้งนี้ เพื่อให้การควบคุมสังคมเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงใช้การ
 ควบคุมแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการประสานส่งเสริมซึ่งกันและกัน รวมถึงการกระตุ้นเตือน
 สร้างสำนึกให้เกิดความร่วมมือควบคุมสังคม โดยการนำชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมการสร้างสรรค์ให้เกิด
 การควบคุมตนเองไม่ฝ่าฝืนสังคม จะเป็นเป้าหมายที่สูงสุดของการควบคุมสังคม ซึ่งอาสาสมัครย่อม
 จะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการนี้ จึงเห็นว่าควรที่จะเพิ่มจำนวนอาสาสมัครคุมประพฤติ เสริมบทบาท
 หน้าที่ให้ควบคุมสังคม จึงต้องเพิ่มเติมเนื้อหาหลักสูตรของการอบรมให้ เข้าใจถึงหลักการควบคุมสังคม
 จริยธรรม และศีลธรรมด้วย อันจะเป็นความรู้ความเข้าใจนำไปใช้กระตุ้นเตือนสังคม ให้สำนึกใน
 การควบคุมสังคม และปทัสถานใดในสังคมนั้น ที่ยังไม่เข้มแข็ง หรือยังบกพร่องอยู่ อาสาสมัครคุม
 ประพฤติจะเป็นผู้ชักนำ กระตุ้นเตือนวางแนวทางสร้างขอบังคับระเบียบอันเหมาะสมไว้ให้สมาชิก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹³บุญสนอง บุญโยทยาน, มนุษย์กับสังคม (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
 ธรรมศาสตร์, 2515), หน้า 96 - 104 และบุญ พรณี คงเดชศักดิ์, " การรู้จักตนเองใน
 หลักธรรมของพระพุทธศาสนา", วารสารคอตานยาเสพติก 7 (มกราคม - มิถุนายน 2534) :
 37-40.

¹⁴พนธ์ คันธเสวี, สังคมวิทยาเบื้องต้น (ชลบุรี : สหประชาพาณิชย์, 2512), หน้า 92.

ในสังคมนี้ปฏิบัติตาม โดยมีอุดมการณ์เพื่อสร้างสัมคมใหม่บรรลุเป้าหมายแห่งความสงบเรียบร้อย พหุติกรรมสังคมของสมาชิกอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยการยอมรับปฏิบัติในหลักปฏิบัตินั้น เช่น อาสาสมัครคุมประพฤติในญี่ปุ่นและสิงคโปร์นั้น ก็มีบทบาทในการควบคุมสังคมด้วยการแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำผิดตามหลักการ เช่นเดียวกับของไทย แต่ความร่วมมือ และปัจจัยในการควบคุมเข้มแข็งกว่าของไทย จึงเห็นควรที่จะเร่งส่งเสริมกระตุ้นเตือนให้อาสาสมัครคุมประพฤติกระตุ้นเตือนชักนำ ให้สมาชิกสังคมควบคุมตัวเอง และใช้การควบคุมสังคม เคารพกฎหมาย ปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัย ตามขนบธรรมเนียม ปทัสถานอื่น ๆ ก็จะช่วยให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข และสงบเรียบร้อย อย่างจริงจัง โดยองค์กรสถาบัน หน่วยงานอื่นร่วมมือกัน ควบคุมอย่างจริงจังและทั่วถึงแล้ว สังคมไทยอันเป็นสังคมรักสงบอยู่แล้ว ก็จะน่าอยู่มากยิ่งขึ้น

การปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติกระทรวงยุติธรรม อาศัยขอบเขตอำนาจหน้าที่ ตามระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยอาสาสมัครคุมประพฤติ พ.ศ. 2528 ได้กำหนดให้เป็น ผู้ช่วยเหลือพนักงานคุมประพฤติในการควบคุมสังคม ตามพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมความประพฤติ ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 ซึ่งต่างจากประเทศสิงคโปร์และญี่ปุ่นที่กำหนดไว้ในกฎหมาย โดยชัดเจน อย่างไรก็ตามคำจำกัดความพนักงานคุมประพฤติให้หมายรวมถึง อาสาสมัครคุมประพฤติ ด้วย แต่วัตถุประสงค์เจตนารมณ์ในการจัดตั้งอาสาสมัครคุมประพฤติเพียงให้เป็นผู้ช่วยเหลือ ในการควบคุมสอดส่องเท่านั้น มิใช่เป็นผู้ทำหน้าที่แทนพนักงานคุมประพฤติทั้งที่บทบาทและประสิทธิภาพ ในการควบคุมสังคมแก้ไขผู้กระทำผิดจะทำได้อย่างทั่วถึงกว่าเจ้าพนักงานของรัฐและหน้าที่ก็เป็น อย่างเดียวกัน แต่มิได้มีการระบุรับรองอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจนในกฎหมายแต่อย่างใด ซึ่งในสิงคโปร์ อาสาสมัครคุมประพฤติประเภทประกาศแต่งตั้งมีอำนาจหน้าที่รายงานศาลได้ เช่นเดียวกับ พนักงานคุมประพฤติจึงเป็นการยอมรับรับรองในอำนาจหน้าที่อันเป็นเกียรติอันใดอย่างใด จึงเห็นควร ว่าของไทยควรกำหนดอำนาจหน้าที่ในการควบคุมสังคมของอาสาสมัครคุมประพฤติไว้ให้ชัดเจน ในกฎหมายด้วย

โดยที่การคุมประพฤติและอาสาสมัครคุมประพฤติเป็นโครงการที่เริ่มจากรัฐมิใช่การเริ่มต้นที่ประชาชนเหมือนดังประเทศอื่นที่มีรากฐานความคิดและประสบการณ์ที่มั่นคงมาจากสำนักของประชาชนและทำงานด้านคุมประพฤติมาก่อน ผลสำเร็จของรัฐจึงไม่บังเกิดผลดีเท่าที่ควร นอกจากจะยอมรับเอาวิธีการความคิดการปฏิบัติในการควบคุมสังคมของประชาชนประยุกต์ใช้และให้ประชาชนช่วยเหลือช่วยดำเนินการ จึงจำเป็นที่จะสอนสร้างแนวคิด กระตุ้นเตือน วิทยาทาน ศึกษา และส่งเสริมบทบาทอาสาสมัครคุมประพฤติใหม่หน้าที่ในการควบคุมสังคมให้ชัดเจนและจริงจังมากขึ้นจึงจะประสบผลสำเร็จ

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย